MASOMO YETU

NUKUU ZA WANAFALSAFA WA KISASA NA WAAFRIKA

Na Michango Yao katika Falsafa ya Elimu

John Dewey • Paulo Freire • Bertrand Russell
Julius Kambarage Nyerere • Kwame Nkrumah • Kwasi Wiredu

Nyenzo za kujisomea na maandalizi ya usaili wa ualimu

UTANGULIZI

Falsafa ya elimu huchunguza maana, malengo, misingi na mbinu za elimu katika jamii. Mawazo ya wanafalsafa wa kisasa na wanafalsafa wa Kiafrika yamechangia kuelewa namna elimu inavyoweza kukuza fikra huru, uwezo wa kutatua matatizo, kujitegemea na maendeleo ya jamii.

Katika kijitabu hiki tunawajadili wanafalsafa sita: John Dewey, Paulo Freire, Bertrand Russell, Julius Kambarage Nyerere, Kwame Nkrumah na Kwasi Wiredu. Kwa usahihi wa kitaaluma, kauli zilizowekwa kama “wazo kuu” ni muhtasari au tafsiri ya mawazo yao; si lazima ziwe nukuu za moja kwa moja kutoka katika vitabu vyao.

SEHEMU YA KWANZA: WANAFALSAFA WA KISASA

1. JOHN DEWEY (1859–1952) – MAREKANI

Mwelekeo wa kifalsafa: Pragmatism na Progressive Education (elimu inayomweka mwanafunzi katika shughuli za kujifunza).
Kitabu muhimu: Democracy and Education (1916).

> **Wazo kuu (muhtasari): Elimu ni mchakato wa maisha unaoendelea; si maandalizi tu kwa ajili ya maisha yajayo.**

Maana ya wazo: Kujifunza kunapaswa kuhusishwa na maisha halisi ya mwanafunzi. Mwanafunzi hujenga maarifa kwa kufanya, kuchunguza, kuuliza maswali na kutatua matatizo.

Mchango katika falsafa ya elimu:

• Kusisitiza kujifunza kwa vitendo na uzoefu (learning by doing).

• Kumshirikisha mwanafunzi kikamilifu katika mchakato wa kujifunza.

• Kukuza uwezo wa kufikiri, kuchunguza na kutatua matatizo.

• Kuona shule kama jamii ndogo inayofundisha demokrasia, ushirikiano na uwajibikaji.

2. PAULO FREIRE (1921–1997) – BRAZIL

Mwelekeo wa kifalsafa: Critical Pedagogy (Ufundishaji Hakiki) na elimu kama njia ya ukombozi.
Kitabu muhimu: Pedagogy of the Oppressed (1968).

> **Wazo kuu (muhtasari): Kusoma na kujifunza si kupokea mawazo tu; ni kuyachunguza, kuyatafsiri na kuyaunda upya kwa kufikiri kwa kina.**

Maana ya wazo: Freire alipinga mfumo aliouita Banking Concept of Education, ambapo mwalimu huonekana kama mtu anayoweka maarifa ndani ya wanafunzi ambao wanatarajiwa kuyapokea bila kuyahoji. Alisisitiza mazungumzo, ushirikiano na uchambuzi wa hali halisi ya maisha.

Mchango katika falsafa ya elimu:

• Kuhimiza elimu inayowawezesha watu kutambua na kuchambua changamoto zinazowazunguka.

• Kusisitiza mazungumzo kati ya mwalimu na mwanafunzi badala ya ufundishaji wa upande mmoja.

• Kukuza fikra makini, ufahamu wa kijamii na uwezo wa kuchukua hatua za kuboresha jamii.

• Kuona elimu kama chombo cha ukombozi na mabadiliko ya kijamii.

3. BERTRAND RUSSELL (1872–1970) – UINGEREZA

Mwelekeo wa kifalsafa: Falsafa ya uchanganuzi, mantiki na elimu inayokuza fikra huru.
Kitabu muhimu: Education and the Social Order (1932).

> **Wazo kuu (muhtasari): Elimu bora inapaswa kukuza udadisi, ujasiri wa kufikiri, mantiki na uwezo wa mtu kuishi kwa kuwajibika katika jamii.**

Maana ya wazo: Russell alisisitiza kuwa elimu haipaswi kujenga utii usio na tafakuri. Inapaswa kuwasaidia wanafunzi kuuliza maswali, kutathmini ushahidi na kufikia hitimisho kwa kutumia mantiki.

Mchango katika falsafa ya elimu:

• Kukuza fikra huru na uwezo wa kutumia mantiki.

• Kuhamasisha udadisi wa kielimu na uchunguzi wa kisayansi.

• Kusisitiza malezi yanayoheshimu utu na uwezo wa mtoto.

• Kuunganisha maendeleo ya mtu binafsi na wajibu wake kwa jamii.

SEHEMU YA PILI: WANAFALSAFA WA KIAFRIKA

4. JULIUS KAMBARAGE NYERERE (1922–1999) – TANZANIA

Mwelekeo wa kifalsafa: Ujamaa na Elimu ya Kujitegemea (Education for Self-Reliance).
Andiko muhimu: Education for Self-Reliance (1967).

> **Wazo kuu: “Elimu inayotolewa na Tanzania kwa wanafunzi wa Tanzania lazima itimize madhumuni ya Tanzania.” (Tafsiri ya kauli yake.)**

Maana ya wazo: Nyerere alisisitiza kuwa elimu iendane na mazingira, mahitaji na malengo ya jamii ya Kitanzania. Elimu isiwe ya kupata vyeti au ajira pekee, bali imwandaye mtu kuchangia maendeleo ya jamii na kujitegemea.

Mchango katika falsafa ya elimu:

• Kusisitiza elimu inayokuza kujitegemea kiakili, kijamii na kiuchumi.

• Kuunganisha elimu ya darasani na kazi za uzalishaji pamoja na maisha ya jamii.

• Kukuza ushirikiano, usawa, uwajibikaji na huduma kwa jamii.

• Kusisitiza kuwa elimu iendane na mazingira na mahitaji ya Tanzania.

5. KWAME NKRUMAH (1909–1972) – GHANA

Mwelekeo wa kifalsafa: Pan-Africanism, ukombozi wa Afrika na Consciencism.
Andiko muhimu lililohusishwa na elimu: Education and Nationalism in Africa (1943).

> **Wazo kuu: Elimu inapaswa kusaidia Waafrika kuelewa historia na hali zao, kuimarisha utambulisho wao na kushiriki katika ukombozi na maendeleo ya bara lao.**

Maana ya wazo: Nkrumah aliona elimu kuwa muhimu katika kujenga mwamko wa kitaifa na wa Kiafrika. Elimu inapaswa kuandaa watu wenye maarifa na dhamira ya kushiriki katika maendeleo na umoja wa Afrika.

Mchango katika falsafa ya elimu:

• Kusisitiza elimu inayochangia uhuru wa fikra na maendeleo ya Afrika.

• Kukuza uzalendo na utambulisho wa Kiafrika.

• Kuhimiza matumizi ya maarifa na sayansi katika maendeleo ya taifa.

• Kusisitiza mshikamano na ushirikiano wa mataifa ya Afrika.

6. KWASI WIREDU (1931–2022) – GHANA

Mwelekeo wa kifalsafa: Falsafa ya Kiafrika na uondoaji wa utegemezi wa dhana za kikoloni (Conceptual Decolonisation).
Kitabu muhimu: Philosophy and an African Culture (1980).

> **Wazo kuu: Falsafa inapaswa kuchunguza kwa kina dhana na misingi ya fikra za jamii yake, badala ya kupokea mawazo kutoka nje bila kuyatathmini.**

Maana ya wazo: Wiredu alihimiza kuchunguza dhana kwa kutumia lugha na mitazamo ya Kiafrika, huku tukitathmini mawazo yote kwa hoja na mantiki. Hii haimaanishi kukataa maarifa ya nje, bali kuyachunguza kwa umakini na kuyalinganisha na uzoefu wetu.

Mchango katika falsafa ya elimu:

• Kukuza uwezo wa kuchambua dhana na hoja kwa kina.

• Kuthamini lugha, maarifa na uzoefu wa jamii za Kiafrika.

• Kuhimiza wanafunzi wasipokee maarifa bila kuyahoji na kuyatathmini.

• Kujenga uelewa wa falsafa ya Kiafrika katika mazungumzo ya kimataifa ya kitaaluma.

MUHTASARI WA MICHANGO YAO

MWANAFALSAFA	MCHANGO MKUU
John Dewey	Kujifunza kwa vitendo na uzoefu.
Paulo Freire	Elimu ya ukombozi, mazungumzo na fikra makini.
Bertrand Russell	Uhuru wa kufikiri, udadisi na mantiki.
Julius Nyerere	Elimu ya kujitegemea na maendeleo ya jamii.
Kwame Nkrumah	Elimu, utambulisho wa Kiafrika na ukombozi.
Kwasi Wiredu	Uchambuzi wa dhana na kuthamini fikra za Kiafrika.

MASWALI YA KUJIPIMA NA MAANDALIZI YA USAILI

1. Eleza mchango wa John Dewey katika falsafa ya elimu.
2. Paulo Freire alimaanisha nini alipokosoa Banking Concept of Education?
3. Eleza mtazamo wa Bertrand Russell kuhusu elimu inayokuza fikra huru.
4. Eleza misingi ya Elimu ya Kujitegemea kwa mujibu wa Julius Nyerere.
5. Kwame Nkrumah alisisitiza nini kuhusu elimu na ukombozi wa Afrika?
6. Eleza mchango wa Kwasi Wiredu katika falsafa ya Kiafrika.
7. Linganisha falsafa ya John Dewey na Julius Nyerere kuhusu kujifunza kupitia uzoefu na vitendo.

MAREJEO

• Dewey, J. (1916). Democracy and Education.
• Freire, P. (1968). Pedagogy of the Oppressed.
• Russell, B. (1932). Education and the Social Order.
• Nyerere, J. K. (1967). Education for Self-Reliance.
• Nkrumah, K. (1943). Education and Nationalism in Africa.
• Wiredu, K. (1980). Philosophy and an African Culture.

Dokezo la kitaaluma: Kauli zilizoainishwa kama “wazo kuu” ni muhtasari au tafsiri ya misimamo ya wanafalsafa husika. Kwa matumizi ya kitaaluma, nukuu ya moja kwa moja inapaswa kuhakikiwa katika toleo la kitabu na ukurasa husika kabla ya kuwekwa ndani ya alama za kunukuu.